

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LVIII. De modo cognitionis angelicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Ad tertium negandum est, id omne concedendum fuisse in Angelis dum erant in via; quod in dignitatem illorum tunc cederet, si status ille id non postulabat. Negandum etiam est, consonantius esse dictis Sanctorum ut plurimum affirmantium incarnationem futuram non fuisse, si Adamus non peccasset, tunc Angelis eam reuelationem fuisse factam.

A moralibus in angelis: at ostendimus 1. 2. quæstione 51. art. 1. in nobis concedendos esse habitus primorum principiorum, qui qualitates sint menti superadditæ, genereturque ex assensibus primorum principiorum: ergo & in angelis sunt huiusmodi habitus concedendi, qui ex assensibus, & appetitionibus eorum generarentur, & in intellectu, & in voluntate: & quoniam fundamenta huius nostre sententiæ ibi iacta sunt, ne eadem multis in locis inutiliter repetantur, supercedo hoc loco à longiori hac de re disputatione.

QVÆSTIO LVIII.

De modo cognitionis angelicæ.

ARTICVLVS I.

Utrum intellectus Angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

Prima D. Thomæ conclusio.

PRIMA conclusio est. Angelus numquam est in potentia ad actum primum comparatione eorum, quæ potest naturaliter intelligere. Hæc ex eo est manifesta, quoniam ex sententia D. Thomæ Angelus creatus est repletus speciebus intelligibilibus eorum omnium, quæ potest naturaliter intelligere, per quas est in actu primo ad illa omnia intelligenda.

Secunda. Secunda est. Comparatione eorum, quæ diuinitus ei reuelantur, nihil prohibet esse in potentia ad actum primum, ut ad speciem intelligibilem, qua intelligat gratiam, aut donum supernaturale alicuius.

Tertia. Tertia est. Angelus potest esse in potentia ad actum secundum comparatione eorum, quæ naturaliter cognoscit, id est, potest esse in potentia ad actum cognoscendum eorum. Probatur, quia non cognoscit actu omnia simul: ergo poterit esse in potentia ad actum cognoscendum aliquorum.

Quarta. Quarta est. Comparatione visionis beatificæ, qua Verbum, & ea quæ in Verbo illi representantur, intuetur, Angelus beatus semper est in actu. Hæc patet, quoniam visio beatificæ, in qua supernaturalis beatitudo angeli est posita, nec omnino, nec ex parte potest corumpi, ut q. 12. art. 8. & 1. 2. dum esset de beatitudine sermo, ostendimus. Ad nouam verò reuelationem faciendam in Verbo, esse potest in potentia antequam fiat, ut art. 8. cicato dictum est. Utrum autem angelus cessare possit à suis ipsius cognitione, diximus q. 56. art. 1. disp. 1.

5. Conclusio An sint in Angelis habitus infusi & naturales.

Utrum verò in angelis sint concedendi habitus, tam infusi, quam naturales, scientiarum & virtutum, quos suis actibus, ad quos sunt in potentia naturali, comparent, si quis quærat, sequens quinta conclusio respondebit. In angelis negari non possunt habitus infusi, fidei & spei, dum fuerunt in via, & caritatis, atque gratiæ, qui perseverauerunt in eis, qui beatitudinem sunt adepti. Probatur, quoniam ex suis viribus elicere non poterunt actus supernaturales illarum virtutum, quibus vitam æternam promerentur, dum erant in via, neque modò actus supernaturales quos eliciunt in patria: ergo indigebant habitibus supernaturalibus earum, quibus, quoties vellent, elicere eos possent, qui quæ actus illos ad esse supernaturale eueherent.

6. Conclusio Angelos suis actibus comparare habitus.

Sexta conclusio. Præter species intelligibiles, concedendi sunt in angelis habitus acquisiti per actus, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis non secus ac in nobis. Probatur, quoniam par est ratio de habitibus primorum principiorum in nobis, & de habitibus tam intellectualibus, quæ

ARTICVLVS II.

Utrum Angelus possit simul multa intelligere.

DISPUTATIO I.

SENTENTIA D. Thomæ hoc loco est, angelos non posse simul cognoscere multa per modum multorum, posse tamen per modum vnius. Exempli gratia posse cognoscere simul multas partes continui, quando per modum vnius cognoscunt eas in toto, & posse cognoscere simul prædicatum & subiectum quando cognoscunt ea, ut partes totius propositionis: posse item cognoscere simul multa comparata, ut in vna comparatione conueniunt. Pro qua re ponit D. Thomas regulam sequentem. Quæ per vnam speciem, aut rationem intelligendi cognoscuntur, cognosci possunt per modum vnius ac proinde simul: quæ verò cognoscuntur per diuersas species, cognoscuntur in partibus multorum, atque adeò nequeunt simul cognosci.

C Contraria sententia semper mihi visa est probabilior, nempe, non solum angelos, sed & nos, posse simul cognoscere multa per modum multorum: posseque simul cognoscere distinctis actibus ea, quæ representantur per distinctas species, non tamen æquè perfectè & intensè, ac si potentia ad vnum dumtaxat eorum attenderet: eò quòd pluribus in mentibus minor est ad singula sensus. Nec desunt ex sectatoribus Dini Thomæ, iunioribus præsertim, qui non aliud D. Thomam asserere voluisse arbitrentur, quàm multa in modum multorum non posse æquè perfectè cognosci, ac si vnum dumtaxat cognoscere. Caietanus tamen hoc loco, & alij D. Thomæ antiquiores sectatores, D. Thomam existimasse arbitrantur, multa, per modum multorum, nulla ratione posse simul cognosci. Atque hæc sanè videtur eius mens fuisse.

D Quicquid tamen de mente D. Thomæ sit, probatur nostra sententia. Primò, quoniam angeli simul intelligunt suam substantiã, & res alias (cum enim ex sententia D. Thomæ, sectatorumque illius semper intelligant suam substantiam, ut quæst. 59. artic. 1. disputatione 2. dictum est, sanè, si nõ intelligerent simul alia, numquã ea intelligerent, quod est absurdum) sed substantia angeli, & res materiales non representantur angelis per eandem speciem, aut rationem intelligendi, eò quòd sua substantiam per ipsammet in partibus speciei intelligibilis concurrentem, res verò materiales per species intelligant: ergo quæ representantur per distinctas rationes intelligendi, & quæ cognoscuntur distinctis actibus, possunt angeli simul percipere, atque adeò cognoscere simul possunt multa multorum in partibus. Secundò, inferiores angeli simul possunt cognoscere hominem non esse lapidem, & res corporeas non esse Michaëlem Archangelum: sed hæc non

D. Thomæ sententia.

Angeli non possunt simul cognoscere multa per modum multorum.

nō repræsentatur illis per eamdem speciem, eō quod diuersarum naturarum prædicamenti subiectiua distinctas habeant species, ac proinde hominis & lapidis, rerum corporarum & Michaëlis, diuersas ad intelligendum species acceperint: ergo cognoscere simul possunt, quæ repræsentantur per diuersas species. Tertio, & in idem ferè redit, nos & angeli cognoscimus simul differentia rerum, quæ repræsentantur per diuersas species, & de quibus rebus in se spectatis formare non possumus vnum & eundem conceptum: sed non possumus cognoscere differentiam earum, nisi simul res ipsas, quarum differentiam agnoscimus in se ipsis apprehendamus: ergo possumus cognoscere simul quæ repræsentantur per diuersas species, & quæ distinctis conceptibus distinctisque actibus cognoscendi agnoscimus, atque ad eō possumus simul multa quasi multa cognoscere. Quarto, visus, vt experientia testatur, simul percipit album, & nigrum, vt hos characteres nigros, & hanc papyrum albam, quorum non potest esse eadem species visiva, aut idem actus videndi: similique modo intellectus simul percipit hæc eadē notitia intuitiua: ergo cognosci simul possunt multa in modum multorum distinctis actibus cognoscendi. Quinto, multi actus cognoscendi distincti inter se specie non repugnant simul in eadem potentia: cum ergo neque species cognoscitiuæ repugnent, neque sit repugnantia potentia aliquam cognoscentem attendere simul ad obiecta repræsentata per diuersas species, esto minus intensè ad singulas attendat, quam si eodem conatu, ac vi ad vnum eorum tantum attenderet, efficitur profectò, vt nullum absurdum sit potentiam cognoscentem simul multa per modum multorum, iuxta sensum explicatum, agnoscere. Quædam ex his argumentis nituntur soluere Caietanus hoc loco, Capreolus in 2. d. 3. q. 2. ad argumenta contra nonam conclusionem, & Ferrar. 1. contra gentes cap. 55. sed sanè eorum solutiones nequaquam satisfaciunt.

Exponitur
Aristo.

Ad testimonium illud Aristotelis 2. Topicorum, loco 33. *Contingit multa scire, cogitare autem non*, cui potissimum innituntur auctores contrariæ sententiæ, imò vnde contraria sententia ortum habuisse videtur, dicendum est, Aristotelem eo loco docere, nos posse probare aliqua non esse idem ex eo, quod non eodem modo sese habeant ad vnitatem, aut pluralitatem: vt nos posse probare, scire, & intelligere seu cogitare, non esse idem, quia si essent idem, tunc multa scire, & multa cogitare, essent etiam idem, quod est falsum: quia contingit multa scire, cogitare autem non, id est fieri potest, vt aliquando sciantur aliqua multa, quæ non possint simul cogitari: vt potest quis simul scire conclusiones omnes Euclidis, cum tamen eas omnes simul cogitare nequeat. Ex quibus verbis, ita intellectis, nihil contra nostram sententiam colligitur.

DISPVATIO II.

Vnum Angelus possit simul cognoscere omnia, quorum habet species.

Durand. &
Greg. opin.

Durandus in 2. dist. 3. quaest. 4. & Gregorius d. 11. quaest. 1. in quadam alia extrema sunt sententia. Arbitrantur namque angelos posse simul ea omnia intelligere, quæ neque futura sunt contingentia, neque entia supernaturalia: vnde omnia naturalia entia, quæ vel actu existunt, vel antea existerunt, censent posse simul singulos angelos actu intelligere.

A Suaderi autem potest hæc sententia. Primo, quia angelus potest intelligere simul se, & omnes perfectiones, quæ in ipso sunt, ergo potest intelligere simul omnes species, quas habet: eas autem nequit intelligere nisi simul ea omnia, quæ per eas repræsentantur, agnoscat: ergo potest simul intelligere omnia, quæ per species, quas habet, repræsentantur, atque ad eō potest intelligere simul omnia, quæ intelligere valeat naturaliter.

Suaderi potest 1.

Secundo argumentatur Gregorius, quando alii quid cōcurrit tãquam pars causa efficiens cū diuersis formis, sanè per concursum cum vna, nihil impeditur, quin simul concurrere valeat cum aliis: vt idem lumen ex eo, quod cum vno colore concurrat ad effusionem speciei illius in medium, nihil impeditur, quin simul concurrere possit cum aliis coloribus, quin potius, si per impossibile daretur infiniti colores cum eo coniuncti, posset simul cum illis omnibus producere infinitas species intentionales eorū: ergo ex eo quod angelicus intellectus cōcurrat cum vna specie ad productionē notitiæ vnius obiecti, nihil impeditur, quin possit simul concurrere cū reliquis, ac proinde poterit simul ea omnia intelligere, quorum habet species.

Secundo.

Tertio, species, quæ sunt in intellectu angeli, sunt agentia naturalia: ergo naturaliter producantur intelligentes sibi proportionatas, absque vlla dependentiā à voluntate angeli, ac proinde angelus cognoscit simul omnia, quæ per species, quas in se habet, repræsentantur. Antecedens probatur, quia formæ, quæ sunt in intellectu, non perinde sunt libertati voluntatis, ac subest intellectus ipse.

Tertio.

Confirmatur hæc ratio, quoniam si species, quæ sunt in intellectu angelico, non determinarentur à natura sua ad operationes proprias tamquam naturalia agentia, quæ ex necessitate naturæ agerent, sed à libertate voluntatis dependerent, à qua per liberum voluntatis imperium determinarentur, sequeretur intellectum angeli semper esse in potentia ad intelligendum, & numquam ad id posse determinari. Cōsecutio probatur quoniam cum voluntas nihil velle possit, quin illud præcognoscat, eō quod nihil sit volitum quin præcognitum, sanè cum intellectus, nec species ipsas, quas in se habet, neque obiecta earū intelligat, antequam species ipsæ cum eo efficienter concurrant ad intelligendum, si concussus earum cum intellectu, libero voluntatis imperio & applicatione voluntatis ad agendum indigeret, numquam produci posset intellectio per concursum specierum cū illo, neque voluntas imperare posset, vt homo potius, quam lapis, aut quæuis alia res intelligeretur, cum intellectus nullam, tam earum naturarum, quam specierum intelligibilem, quas in se habet, adhuc cognoscat.

Confirmatio.

Postremo eadem sententia potest suaderi ex Augustino 4. super Genesim ad literam cap. 32. vbi docet, *Angelum facilissima notitia cuncta, quæ voluerit simul comprehendere.* Contraria sententia est Thomæ his duobus articulis, angelos videlicet nequaquam posse simul cognoscere ea omnia, quæ per species, quas habent, repræsentantur: quæ sanè nobis est amplectenda. Quis enim credat, in angelo tantam vim esse ad intelligendum, vt simul ad tantam multitudinem possit attendere, eaque omnia simul actu intelligere? pluribus namque intentus minor est ad singula sensus, vt experientia riturumque philosophorum proloquium, testantur. Adde, nos supra q. 55. artic. 2. ostendisse, neque ea omnia, quæ per vnam tantum speciem angelo præsentantur, posse simul ab eo percipi: eō quod ex eorum

Postremo.

Angeli cogno- scere si- mul neque- que per spe- cies quas ha- bent, repræ- sentantur.

eorum sententia, qui species innatas in angelis constitunt, vnaquæque earum repræsentat infinita individua, quæ per causas naturales, sub specie substantia per eam repræsentata multiplicari possunt, ræque ipsa multiplicarentur, nisi in die iudicij motus cæli supernaturaliter cessaret: repræsentat præterea infinitas affectiones singulares, quæ per totam æternitatem conveniant singulis substantiis indiuiduis, quæ post iudicij diem durabunt: fieri autem nequit, ut angelus ad infinita simul aduertat. Quod si, neque ea omnia quæ per vnâ speciem repræsentantur, potest angelus simul percipere, quanto magis ea omnia, quæ per omnes species repræsentantur.

*Ad 1. cõtra-
via sententia
respondetur.*

Ad primum igitur argumentum in contrarium, prætermissa solutione Caietani hoc loco, qui concedit angelum posse naturaliter cognoscere simul ea omnia per modum vnus, quæ per omnes species ipsi repræsentantur, negandum est antecedens, si loquatur de omni modo, quo perfectiones angelo inhærentes cognosci valent. Potest quippe vnusquisque angelus cognoscere simul omnes species, quas in se habet, quatenus qualitates quædam sunt, & quatenus in genere sunt quædam formæ, quibus percipere valet obiecta, si illa præsentia sunt, ipsæque ad ea aduertat: id namque in genere cognoscere potest de illis: non verò potest eas cognoscere quatenus in particulari repræsentatiuæ sunt omnium suorum obiectorum: ad id enim necessarium esset percipere omnia, infinitaque singularum obiecta, quæ tamen Caietanus, ne quidem per modum vnus, cognosci simul posse affirmare potest, præsertim cum neget species, quas habent angeli ad intelligendum, posse illis repræsentare obiecta, antequam illa existant. Quare quemadmodum, ut angeli suas species agnoscant, necesse non est, ut eas intelligant, quatenus repræsentatiuæ sunt suorum omnium obiectorum, quæ naturaliter possunt existere: ita necesse non est, ut eas cognoscant, quatenus repræsentatiuæ sunt omnium vniuersim obiectorum, quæ actu existunt.

Ad 2.

Ad secundum negandum est antecedens, quando pars causæ concurrat cum diuersis formis aduertendo ad earum obiecta, quo actu concurrent potentia cognoscentes vnâ cum speciebus obiectorum notitiâ elicientium. Quo enim potentia finita ad plura obiecta aduertit, quæ non in aliquo vno obiecto cognita, sed in seipsis cõspicit, eò debilius ad singula attendit, debiliusque illa cognoscit: vnde tot poterit multiplicari obiecta, ut nequeat ad omnia simul aduertere, ut experientia ipsa in nobis testatur: nec in re proposita maior est ratio de potentiis corporeis, quàm incorporeis, quicquid Gregorius dicat. Exceptisque potentiis cognoscentibus, quæ attendendo ad obiecta eliciunt suas operationes, in aliis merè naturalibus, hoc est quæ nec appetitiuæ præuia cognitione sunt, nec harum imperio subiacent, æquè verum est antecedens Gregorij, siue illæ spirituales, siue corporeæ sint. Et quidem si antecedens Gregorij verum est, memoria nostra sensitiua attendere potest simul ad ea omnia, quorum forma repleta est: quod cum ipsa experientia pugnat.

Ad 3.

Ad tertium dicendum est, antecedens esse verum, si intelligatur de speciebus quoad proprias naturas consideratis: quia tamen non sunt integra ac sufficiens causa cognitionis sine intellectus influxu, inde est, ut quatenus influxus à libero voluntatis imperio pendet, eatenus & species, & habitus mentis ab imperio voluntatis per accidens pendeant, non

A quidem quasi volûtas aliquid imprimat speciebus, vel habitibus intellectualibus, quorum causalitas merè naturalis est, sed quia cum intellectu quasi causa aduertentiam ad obiecta, sine qua nec intellectus ipse, nec habitus ei inhærentes, cum ipso poterunt notitiâ elicere. Quia ergo habitus sine partiali influxu potentiariu, quibus insunt, nihil efficere possunt: influxus verò eiusmodi potentiariu à libero arbitrio pedit, meritò affirmari solet, vltimum habituum à libero arbitrio pendere, nõque habitibus vti, quando volumus. Ad argumentum ergo in forma, concessio antecedente, de speciebus, si secundum se spectentur, concedenda est etiam prima cõsequentiâ, si cõsequens velit, ut naturaliter producant intellectiones tamquam causa partialis independentes à voluntate, quantum est ex se: seculus autem, quatenus, ut ipsæ cognitionem efficiat, necessarius est simul influxus intellectus, qui pendet à voluntate. Vnde neganda est vltior cõsequentiâ, qua tacitè inferitur Angelum posse simul cognoscere omnia, quæ per species, quas in se habet repræsentantur.

Quod attinet ad antecedens cõfirmationis, iam explicatum est, species non determinari ab imperio voluntatis, quasi voluntas aliquid in eas aut per eas influat, sed eatenus pendere quoad suum influxum à volûitate, quatenus influxus intellectus cum speciebus, aduertentiâve intellectus ad obiecta, sine qua illæ influere nequeunt, pendet à voluntate. Ut tamen difficultas, quam confirmatio illa tangit, enodetur, sciendum est, potentias cognoscentes non omnino quoad suum influxum pendere à libero imperio voluntatis, sed solum ex parte quædam tamen plus, & quædam minus pro natura cuiusque. Ut enim in voluntate quidam actus sunt naturales, hoc est, non liberi, vel quia emanant à voluntate, quæ natura est, nec secundum se pendet ab ea, ut liberum arbitrium est, vel quia licet secundum se, ac suam speciem, reprimi aliàs possent à voluntate, surreptitij tamen sunt, emanantque sine sufficiente deliberatione intellectus: ita à potentiis cognoscentibus emanat multi actus sine imperio voluntatis, tamen eadem potentia magna ex parte prædicto imperio subsunt. In præsentia quippe obiecti debet pro qualitate potentia cognoscentis approximari, præsentemque lumine, si de visu sit sermo, nec apposito obstaculo, ut esset, si quis palpebras clauderet, aut aures, vel nares occluderet, solent potentia non solum externæ, sed etiam internæ, ac intellectus suapte natura producere actus sine villo voluntatis imperio, quibus obiecta cognoscunt: voluntatis verò est, vel auertere cogitationem, actum illius comprimendo, aut applicando illam ad intendendam aliis (tamen neque hisce viis semper id consequi possit) aut discedendo à loco, obruradõque sensus, ne species obiecti ad eos perueniat: vel imperare cognitionem, efficiendo ut potentia cognoscentis in illa persistat, alia circa rem cognitam inquirat, & de quibusdam ad alia pro qualitate rei oblatæ procedat. Tales namque Deus sua sapientia vires cognoscentes fabricauit, eatenusque solum libertati voluntatis eas subiecit, quatenus acquirendis finibus, ad quos eas condidit, expedire iudicauit, ut & ante omnem actum voluntatis, appetitusque sensitiui, qui ferri non possunt in rem à supposito, in quo sunt, minimè cognitam, antecederet cognitio, velut lumen quod ostenderet, quid appetendum, aut fugiendum esset: & nihilominus eadem facultates quoad sequentes actus, qui post voluntatem

& appe

& appetitum sentientem iam illuminatos forent producendi, magna ex parte imperio voluntatis, & appetitus subiacerent.

Angeli primū intellectū, & plerūque de cursu rerū incidere, non sunt libera.

Ad institutum ergo propius accedendo, dicendum est, cognitionem primam, qua Angelus seipsum, species, quae in eo erant, & forte pleraque alia in praesentia obiectorum intuitus est, non fuisse liberam, sed naturalem, ad eaque omnia sine vllō voluntatis imperio aduertisse, & saepe etiam temporis decursu sine vllō imperio voluntatis ad multa alia aduertere, in varias cogitationes, non secus ac nos, incidendo. In potestate verō voluntatis Angelicæ esse, vel cooperari eum intellectu, ut persistat in cognitionibus, & de quibusdam perveniat ad alias, vel impedire cogitationem, eam suppressimendo, aut aciem intellectus ad alia conuertendo.

Voluntas ut liberè intellectū applicet non est opus ut procedat eius rei in particulari, qua intelligenda est, cognitio.

Illud deinde obseruandum est, ut voluntas liberè mentem applicet, necesse non esse, ut intellectus rem ipsam, ad quam intelligendam applicatur, praecognoscat. Multa namque intellectus de nouo cognoscit per liberam applicationem voluntatis. Voluntas quidem in incognitum ferri non potest, ideòque ante omnia imperium voluntatis aliqua praecognitione opus est, verum non requiritur ut praecedat notitia eius rei, qua per liberam voluntatis applicationem cognoscitur, sed sufficit, hominem, verbi gratia, experiri se rem aliquam cognoscere, sperareque se posse cognoscere alia, vel circa illam, vel circa alia, ut per voluntatem applicet intellectum ad illa inquirenda, & cogitanda. Qui enim voluit hunc librum, ut liberè potentias cognoscens applicet ad omnia, quae in eo continentur intelligenda, non est opus, ut, quanam ea sint, praecognoscat, sed satis est, si suspicetur posse se quaedam alia in eo inclusa intelligere. Denique sufficit, si experiri quis esset, quid sit cognoscere, speraretque se alicubi posse quippiam intelligere, ut liberè cogitationem in eam partem verteret, illudque cognoscat: non tamen potest velle, ut intellectus rem aliquam determinatam percipiat, quin illam etiam determinatè intellectus praecognoscat, vel illius recorderetur: eo quippe modo, quo aliquid est volitum, vel consultè, vel distinctè, & in singulari, debet etià esse praecognitum. Ex quibus constat, quid dicendum sit ad ea omnia, quae in ea confirmatione continentur.

Ad 4. Circa responsonem ad secundū D. Thomae obserua, quod quia diuersae figurae in eodem corpore exigunt diuersos ac repugnantes situs partium corporis, in quo sunt, idcirco idem corpus non potest simul affici diuersis figuris: neque enim idem corpus potest esse, simul rotundum, & triangulare: quia verò diuersae species intentionales, licet sint quasi diuersae figurae, ac similitudines obiectorum, nihilominus nihil repugnans exigunt in subiecto cui insunt, optimè possunt simul eidem intellectui inherere. Atque ita cessat argumentum, quod saepe Durandus conficit aduertens species intentionales, videlicet quod ita repugnant plures in eodem subiecto, sicut plures figurae repugnant in eodem corpore, &c.

Species diuersae eorū pugnant simul in eodem intellectu, eum figura diuersae pugnant in eodem corpore.

ARTICVLVS III.

Utrum Angelus cognoscat discurrendo.

IVVS Thomas hoc loco negat Angelos discurrere. Potissima eius ratio est, quoniam propter plenitudinem luminis intellectualis, vimque maximam, quam habent ad intelligendum, statim in principiis & causis cognoscunt veritates omnes, & effectus, qui ex eis naturaliter cognosci valent: ita nimirum, ut eodem profus intuitu, quo principia & causas cognoscunt, effectus in eis inclusos prauideant. Quod si ad aliquem effectum pro sua libertate aliquando non aduertent, quoties ad illum attenderent: cognoscerent eum in principio & causa, eodem intuitu, quo tunc principium, aut causam intuerentur, ac proinde sine discursu. Vnde intelliges, ex eo quod Angeli visa causa suspendere possint pro sua libertate intuitum alicuius effectus in ea, non rectè colligi eos posse discurrere: quoniam quoties ex causa ita cognita vellent eum effectum de nouo cognoscere, eum intuerentur in causa, quam deberent contemplari, ut ex ea cognoscerent effectum illū, idque eodem intuitu, quo causam intuerentur, ac proinde sine discursu. Eodem modo inquit D. Thomas, Angelos in effectū conicere & intelligere omnes causas, quae ex eo naturaliter cognosci valent, idque eodem intuitu, quo effectum cognoscunt. Quod fit, ut nec à notitia effectus discurrant ad cognitionem causae, sed causam sine discursu in effectū agnoscat.

Cur neget D. Thomas Angelos discurrere.

Nobis verò, propter debilitatem hominis intellectus nostri, id non conuenit: ex notitia quippe praemissarum, media aliqua consequentia, ac quicquid notitiam conclusionis suae à priori, suae à posteriori procedamus, quod est discurrere, ac ratiocinari: atque inde est, ut creaturae rationales dicamur, Angeli verò intellectuales, hoc est, simplici intuitu, sine vllō discursu intelligentes: etenim in nobis cognitio principiorum, eò quod sine discursu habeatur, intellectus principiorum appellatur.

Contrarium, nempe Angelos cognoscere per discursum, asseuerant Scotus in 2. dist. 7. quaest. 1. Et Gregorius ibidem quaest. 5. artic. 2. Probaturque id Gregorius primò, quoniam motus caeli naturaliter perseverare potest in aeternum, quandoquidem quies, qua in die iudicii generalis quiescet, supernaturaliter continget: si ergo Angelus non discurreret, cognosceret simul omnes eclipses solis futuras per totam aeternitatem, nisi cursus caeli cessaret, quae procul dubio essent infinitae, atque adeò cognosceret infinita, quod est absurdum.

Angelos discurrere asserunt Scotus & Gregorius. Primò.

Secundò, si Angelus non discurreret, cognosceret simul omnes species numerorum & figurarum, quae esse possunt, omnèque passiones earum: haec autem sunt infinitae, ergo haberet notitias infinitas, aut vnā quae infinitis equipolleret, quod est absurdum: Angelus ergo discurret.

Secundò.

Duplicem acceptionem discursus distinximus quaest. 14. artic. 7. cum D. Thomas eo loco. Proprius est, quando ex notitia vnus deuenimus in notitiam alterius, ita scilicet, ut notitia vnus efficiatur ex notitia alterius. Ad quod, quid quid Capreolus in 2. dist. 3. quaest. 2. ad argumenta contra 10. conclusionem in contrarium asserit, necessarium non est tempus, ut quaest. 14. loco citato ostensum est: necessaria tamen est pluralitas notitarum. Atque de huiusmodi discursu est hoc loco sermo. Vide quae loco citato dicta sunt.

Discursus propriè quid.

Ad

Capreol. & Caietani solutio reiectur.

Ad 1. Greg.

Ad argumenta Gregorij Capreolus ubi supra concedit Angelum cognoscere illa omnia acta: ad eandemque sententiam videtur accedere hoc loco Caietanus. Non tamen credo eam vim inesse Angelo, ut suis viribus naturalibus simul possit ad infinita aduertere, ut supra sæpe diximus. Vnde ad primum argumentum Gregorij, neganda est prima consequentia: ut enim Angelus non discutat, non est necesse, ut omnes effectus cognoscat simul: sed ut ad quemcumque aduertat, & quemcumque cognoscat, illum in sua causa, & per notitiam, qua eam cognoscit, percipiat, si à priori cognoscere debeat. Vnde quemadmodum non est necesse, ut Angelus simul attendat ad omnem motum solis, & ceterorum corporum cælestium, qui per naturam esse potest, sed poterit solum attendere ad tantam, vel tantam partem motus, quæ esse poterit in tanto, vel tanto tempore finito: ita non est necesse, ut attendat ad omnes eclipses, quæ in futuro esse poterunt, sed poterit solum attendere ad eas, quæ in eo tempore finito esse poterunt: cum verò illas agnoscat in causa, eadem notitia & intuitu quo causam agnoscat, agnoscat sine villo discursu.

Ad 2.

Ad secundum neganda est propter eandem rationem sequela: non enim est necesse, ut simul attendat ad omnes species numerorum aut figurarum: sed poterit aduertere solum ad quasdam certas ac finitas, in eisque cognoscere passiones earum, eadem notitia & intuitu, quo species ipsas numerorum ac figurarum agnoscat, ac proinde sine villo discursu.

Angeli cur per accidens aliquando discurrant.

Ex alio capite, ut quæst. 6. art. 3. dicebamus, longè probabilius est, Angelos posse per accidens discurrere, nèpe quando id quod ex alio coniciunt, ac intelligunt, non possunt vna & eadem notitia intelligere cum eo, vnde illud coniciunt: vel quia vna est intuitiva, & alia abstractiva, quas arbitramur non posse in vnam & eandem numero notitiam coincidere, vel aliqua alia ratione. Quia ergo Angeli non eadē notitia intuitiva, qua res creatas concipiunt, efformare possunt notitiam abstractivam, qua Deum concipiunt in ratione cuiusdam substantiæ infinitæ, omnipotentis, omnium rerum principij, &c. quasi vna notitia sit alia, sed notitia illa diuerse inter se sunt, non solum numero, sed etiam specie, realiterque inter se distinguuntur: inde est, quòd quādo ex notitia intuitiva creaturarum colligebant Deum esse, discurrebant per accidens, quatenus notitia vna diuersa erat ab alia, ab eaque efficienter producebatur, tamquam à parte causæ. Eodem modo, quando demones ex effectibus supernaturalibus, quos Christus præstabat, quosque ipsi notitia intuitiva percipiebant, ut ex resurrectione Lazari, coniciebant Christum esse verum Deum, verè discurrebant: eò quòd notitia vna non esset alia. Item quando ex effectu, aut signo externo, quod euidenter cognoscunt, coniciunt cogitationem in corde alicuius hominis, aut Angeli latentem & oclusam, videntur discurrere: quoniam notitia intuitiva effectus, aut signis externis, non videtur esse notitia abstractiva, quam de cogitatione cordis formant, imò nec illa videtur effici, & formari ex solo signo externo, quod nullatenus est eius similitudo, sed etiam ex notitia simili, quam Angelus, qui eam elicit, solet eadem de re simul habere, ut q. 57. art. 4. explicatum est. Denique quādo Angeli rem vnam ex alia coniciunt, si vtriusque in eis non potest eadem esse notitia, quacumque de causa id eueniat, discurrunt per accidens. Scio multos esse, qui nullum reparent absurdum eandem

Notitia intuitiva, & abstractiva

A notitiam simul esse intuitivam, & abstractivam comparatione diuersorum obiectorum: id tamen ad eodurum videtur, ut mihi persuaderi non possit, maxime in exemplis propositis. Quoniam quādo notitia est vnius obiecti primarij, in quo eminenter continentur alia, quæ esse possunt, nec tamen existunt, bene eadem notitia esse potest intuitiva comparatione obiecti primarij, & abstractiva, seu potius simplicis intelligentiæ comparatione eorum, quæ in eo continentur eminenter, nec existunt. Hac ratione, simplicissima cognitio diuina, simul est intuitiva comparatione obiecti primarij, & simplicis intelligentiæ comparatione creaturarum, quæ numquam existunt. Eadem ratione visio beatifica cuiusque beati penetrantis diuinam essentiam quoad effectus aliquos, qui numquam erunt, est simplicis intelligentiæ comparatione eorum. Quo loco attende, in eiusmodi euentibus, esse notitiam aliquam simplicis intelligentiæ nihil minuere de perfectione illius. Quoniam æquè bene cognoscuntur tunc effectus in obiecto primario, siue illi reuera acta existant, siue non: imò si existenter, eadem notitia, prorsus in se inuariata, esset intuitiva talium effectuum. Atque hac ratione scientia diuina, & visio beatifica comparatione earum creaturarum, quæ in diuina essentia penetrantur & numquam erunt, non minus perfecta & euidentis est, quàm si creaturæ illæ existenter. Illud præterea obserua, non valere argumentum, quòd si fides, quæ est habitus infusus non inclinans primò ad credendum hoc vel illud reuelatum, sed in genere ad credendum teuelata, potest vna numero esse speculativa & practica comparatione diuersorum, ut q. 1. dictum est, vna etiam numero naturalis notitia possit esse intuitiva & abstractiva comparatione diuersorum, quando vnum non continetur eminenter in alio, in quo solo, & ex quo solo æquè bene cognoscatur, ac si cognosceretur in seipso, actiue in rerum natura existeret.

Secundo loco D. Thomas in hoc articulo argumentatur. Quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior: sed homo potest discurrere à causis ad effectus, aut è contra: ergo & Angelus. Respondendum est, virtutem superiorem posse, quicquid potest virtus inferior, sed non eodem modo, sed seclusa imperfectione inferioris, quando ea superiori repugnat. Vnde argumentum bene probat, virtutem superiorem cognoscere, quicquid inferior discurrendo agnoscat, etiam discursum ipsum, quem circa illam potest vis inferior texere: non tamen concludit, cognoscere illud discurrendo: quia modus ille cognoscendi est talis imperfectio in inferiori, quæ repugnat virtuti superiori. Vnde sicut illud argumentum non probat, Deum, qui virtus est suprema intelligens, discurrere: ita nec probat Angelos uti discursu.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Angeli intelligant componendo & diuidendo.

ONCLUSIO D. Thomæ est. Angeli non componunt, aut diuidunt. Quoniam licet intelligant ea, quæ nos componendo, & diuidendo intelligimus, compositionisque ipsas & diuisiones, quas nos formamus: nihil tamen horum intelligunt componendo & diuidendo, sed simplici intuitu. Ratio est, quoniam propter vim maximam

maximam ad intelligendum, plenitudinemque luminis, quam habent, in altero extremo intuentur, quae ei conueniunt, aut non conueniunt: quod tamen nos, propter debilitatem nostrae mentis, efficere non valemus.

Quando per accidens Angeli componuntur & discedunt.

Obserua, quando complexio, quae sese offert intelligenda, est res necessaria, & vtrumque extremum, praedicatum videlicet & subiectum, iuxta D. Thomae sententiam, representantur in intellectu Angelico per eandem speciem, opinionem hanc D. Thomae nullam continere difficultatem: apprehenso quippe homine, in natura illius potest Angelus simplici introitu conspiceret, ipsum esse animal, habere facultatem ad ridendum, &c. idque illo intuitu iudicare. At verò quando extrema representantur per diuersas species (qua ratione lapis & homo ex sententia D. Thomae representantur intellectui inferioris Angeli) cum, vt cognoscatur hoc pronuntiatum, hominem esse lapidem, non satis sit cognoscere hominem, sed simul oporteat agnoscere lapidem, neque vtrumque (quicquid nonnulli dicant) possit apprehendi per eandem simplicem notitiam: eò quòd illorum sint diuersae species, notitiaeque speciebus respondere debeant: sanè nulla ratione videtur concedendum, Angelum tunc sine vlla compositione ac diuisione iudicare hominem non esse lapidem: quandoquidem iudicium in assertione, aut negatione intellectus est positum: id quod fit per copulam extremae complexionis connectentem, aut diuidentem: hanc autem sine extremis, neque noster, neque Angelicus intellectus, vt Aristoteles i. de interpretatione capite 3. est autor, valet intelligere. Quare sicut articulo praecedente tamquam regulam statuimus, toties Angelum per accidens discurrere, quoties intellectus Angelicus id, quod conicit, & intelligit ex alio non potest intelligere per eandem notitiam, per quam id, quòd illud conicit, intelligit: ita hoc loco haec alia similis est statuenda. Quoties intellectus Angelicus non potest per eandem notitiam apprehendere extremae complexionis non potest componere, aut diuidere, dum talem complexionem agnoscit, & de ea iudicat: solius namque Dei est proprium vnam simplicissimam notitiam formare, quae nullam in se compositionem admittat: idque tum propter omnimodam ipsius simplicitatem, tum etiam quòd vnica simplicissima ratione intelligendi, nimirum diuinitate, instar speciei intelligibilis concurrente, ea omnia percipiat.

Dei proprium est nullam partem discurrere.

Quod ad complexiones contingentes atinet, vt quòd Socrates sit albus, aut ambulet, veritatem eorum cognoscit Angelus per notitiam intuitiuam extremorum, qua illa coniuncta esse à parte rei, aut non esse coniuncta conspicit: non secus ac nos id inspiciamus: cum autem ex sententia D. Thomae extremae complexionis contingentis representari possint per eandem speciem, notitia, quam de vtroque extremo Angelus format, potest esse vna & simplex, quemadmodum est species, qua representantur, ac proinde poterit Angelus sine vlla compositione, aut diuisione intueri has complexiones, & de eis iudicare. Obserua tamen, quando extremae complexionis contingentis eius essent naturae, vt Angelus de vtroque formare non posset eandem numero simplicem notitiam: vt si de Angelo alio, aut homine, quem intuitiuè videt, vellet iudicare illum interiùs hoc vel illud cogitare quòd concipere nequit, nisi notitia abstractiua, aut si de Petro nunc existente iudicare vellet aliquod futurum contingens, quod modo apprehendere non potest, nisi notitia abstractiua, Angelum tunc iuxta regulam traditam cõponere.

Molina in D. Thom.

Art. v. vj. & vij. 601
A nere, aut diuidere. Hanc sententiam non reputat improbabilem Caiet. art. sequenti, tametsi contrariam menti D. Thomae iudicet consonantior.

ARTICVLVS V.

Virum in intellectu Angeli possit esse falsitas.

DICENDVM est, tam circa necessaria quam circa ea contingentia, quae actu existunt, quaeque Angeli intuitiuè possunt cognoscere, non posse esse falsitatem in intellectu Angelico. Circa supernaturalia verò, cogitationes cordium, & futura contingentia, in Angelis quidem beatis non potest esse falsitas: eò quòd eorum statui repugnet, semperque Angeli beati iudicium suspendant, vbi periculum falsitatis pendet: daemones verò circa haec decipi possunt, saepeque seipso decipiunt: eò quòd nullam circa ea habeant euentiam, de eisque non vereantur iudicare.

Daemones circa cogitationes cordium, & futura contingentia errare frequenter.

Cum verò artic. praecedente ostensum sit, Angelos circa haec componere, & diuidere, non erit difficile intelligere, quam ratione in iudicio, quod de rebus huiusmodi fertur, possit sententiarum falsitas esse in daemorum intellectu. Quia verò iudicium, quo Angeli de complexionibus sine compositione aut diuisione iudicant, licet compositio & diuisio non sit, vera tamen compositioni ac diuisioni aequipollent: in illo esse potest veritas aut falsitas formaliter, esto compositio & diuisio sit in eo virtute solùm ac eminenti. Quae dictis adiungi potuissent, ex quaestione 16. petantur.

In simplici Angelorum iudicio cur veritas aut falsitas deatur.

ARTICVLVS VI. & VII.

Virum in Angelis sit cognitio matutina & vespertina.

DISTINCTIO cognitionis matutinae, & vespertinae in Angelo introducta est ab August. c. 4. super Genesim ad litteram à c. 22. & 11. de Ciuit. Dei c. 7. 29. 30. Arbitratur namque Deum creasse omnia in eodem puncto temporis nostri, iuxta illud Eccles. c. 18. Qui viuunt in aeternum, creauit omnia simul. Sex autem dies, in quibus res in principio Genesis à Deo creatae narrantur, exponit de Angelica intellectu, comparata cum sex rerum generibus, quae sex illis diebus dicuntur creatae. Ita scilicet, vt cognitio rerum, quae primo die creatae narratur, dicatur prima dies, cognitio verò rerum, quae secundo die dicuntur creatae, dicatur secunda dies, & ita consequenter. In vnoquoque autem horum dierum distinguit mane & vespere: & mane appellat cognitionem vniuersiuersalem; illorum sex generum, quae Angelus illud cognouit in Verbo, prius natura quam produceretur: vespere verò cognitionem qua illud idem cognouit in proprio genere postquam productum est: sicut enim mane antecedit vespere, sic etiam cognitio rerum in Verbo antecedit cognitionem earundem rerum in proprio genere. D. Th. hoc loco, & inferius q. 62. artic. 1. ad tertium, Gabriel super canonem lect. 3. 1. & in 2. dist. 3. q. 2. dubio vltimo, & multi alij, nomine, cognitionis in Verbo, intelligunt visionem beatificam; & haec sanè videtur esse sententia Augustini, quamuis haec de re variè locutus sit, difficileque eius doctrina defendi valeat. Scotus in 2. dist. 3. q. 9. intelligit cognitionem illam naturalem per speciem, de qua quaest. 56. artic. 3. locuti sumus, quam dicit fuisse communem

Matutina Angelorum & vespertina cognitio quid apud Augustinum.

Ecc omni

omnibus Angelis, tam bonis, quam malis. Durandus verò in secunda distinct. 4. quæstion. 1. ad primum, & Marfilus in 2. quæst. 4. in responsione ad confirmationem octavi argumenti, intelligunt quamdam aliam cognitionem, non beatificam tamen. Hæc dicta sint, ut Doctores intelligantur, quando de cognitione matutina, & vespertina loquuntur.

Duo verò admonerim. Alterum est, expositionem illam Augustini, quod nomine sex dierum intelligatur cognitio Angelica, communiter non teneri. Adde, cognitionem Angelorum in Verbo per visionem beatificam, nec antecedere potuisse res creatas primo die, neque esse potuisse simul cum illis, sed post: eò quod Angeli, ut infra dicitur: non fuerint conditi ante res corporeas, sed simul cum illis, viæque illorum antecesserit præmium & visionem beatificam eorum, qui non ceciderunt. Alterum verò, difficile esse creditur, per aliam cognitionem Dei, à visione beatifica, cognosci posse res in Verbo & essentia diuina tamquam in obiecto cognito.

QVÆSTIO LIX.

De voluntate Angelorum.

ARTICVLVS I. II. & III.

Virum in Angelis sit voluntas, ab intellectu distincta, eaque liberi arbitrij rationem sortiatur.

Angeli voluntatem ac liberum arbitrium habent.

ABSOLVTIS iis quæ ad intellectum Angelorum spectant, hac & sequenti quæst. disserit de iis quæ pertinent ad voluntatem. Esse in Angelis voluntatem, eamque rationem habere liberi arbitrij, ex eo est manifestum: quod de fide sit quosdam ex Angelis peccasse, & quosdam vitam æternam promeruisse: quod sine voluntate & libero arbitrio accidere non potuit. Ratione etiam naturali idem probatur, quoniam, ut 9. 19. art. 1. ostensum est, vim ad intelligendum consequitur voluntas: cum ergo ostensum sit in Angelis esse intellectum: consequens est, ut in eis concedi debeat esse voluntatem. Et cum voluntas non necessitetur, quoad exercitium quidem, nisi ab infinito bono clarè viso, quoad speciem verò actus, non nisi à maximo aliquo bono, ut 1. 2. quæst. 10. ostendimus, efficitur, ut voluntas Angelorum sit libera, præsertim cum ad eundem finem plura media in singulari æquè accommodata eis represententur, integrumque eis sit eligere, quod maluerint. Confirmari hæc possunt, quoniam voluntas & liberum arbitrium sunt in homine, pertinentque ad maximam illius dignitatem & perfectionem: quippe cum ratione voluntatis, liberiq; arbitrij Dominus sit suarum actionum, atque ad imaginem & similitudinem Dei: sed quoad perfectionem hominum quoad partem intellectiuam spectat. Angelis non est denegandum: ergo in Angelis est voluntas, liberumque arbitrium. Cætera, quæ hoc loco dici poterant, dicta sunt à nobis secundo de Anima c. 3. & 4. & 1. 2. variis in locis.

ARTICVLVS IV.

Virum in Angelis sit irascibilis, & concupiscibilis.

SERVA, necesse non esse, ut quæ obiecta comparatione inferiorum potentiarum diuiduntur, diuidantur etiam comparatio-

ne potentia superioris: obiecta namque, quæ quinque sensibus exterioribus percipiuntur, quæque eorum comparatione sunt distincta obiecta, vnicò sensu communi percipiuntur, suntque comparatione illius vnus obiectum: quare cum voluntas tam in Angelis, quam in nobis superior potentia sit, quam appetitus sensitivus, non secus ac intellectus superior potentia est, quam sensus: efficitur sanè, ut necesse non sit ea obiecta, quæ comparatione appetitus sensitivi distincta sunt, distincta quoque sint comparatione voluntatis. Quod sit, ut non ita sicut appetitus sensitivus diuiditur in duas potentias, non solum specie, sed etiam organo distinctas, nempe in irascibilem, & concupiscibilem: sic quoque necesse sit appetitum intellectiuum, qualis est voluntas, in totidem potentias diuidi. Ratio autem, quare ad delectabile apprehensum per sensum, & ad eius contrarium, nempe ad id quod tristitiam parit, necessaria sit vna potentia sensitiva, qua appetantur, nempe concupiscibilis, quæ in corde residet, & ad hæc ipsa, quatenus apprehenduntur ut ardua, verbi gratia, ut coniuncta cum aliquo impediète, necessaria sit alia, nempe irascibilis, quæ in hepate iuxta fel residet: ad bonum autem apprehensum vtroque modo per intellectum sufficit vnus appetitus intellectivus, nempe vna voluntas, hæc est. Quoniam actus, qui feruntur in delectabile absolute sumptum, & in idem bonum apprehensum in ratione ardui, quando per organum corporeum exercentur, requirunt diuersam complexionem ex parte organi, atque adeo diuersas potentias organicas, quæ ex variis complexionibus oriuntur, eòque actus exercentur. Vnde experientia compertum est biliosos melius exercere actus irascibilis, quam qui tales non sunt: sanguineos verò melius exercere actus concupiscibilis. Ad actus verò circa bonum, siue absolute, siue in ratione ardui, apprehensum per intellectum, quando per potentiam superiorem, merèque spirituales exercentur, necessaria non est talis diuersa complexio, ac proinde nec diuisio potentiarum. Atque hæc est ratio cur natura appetitum sensitivum in duas potentias specie & organo distinctas diuiserit: appetitum verò intellectiuum non item. Multi voluerunt, irascibilem in corde residere. Negari tamen non potest has potentias varias organi complexionis sibi vindicare, vnâque cholericâ, alteram sanguinea multum iuuari.

QVÆSTIO LX.

De amore, & dilectione Angelorum.

ARTICVLVS I. & II.

Virum in Angelo sit amor, seu dilectio, tum naturalis, tum electiua.

DILECTIO sumitur hoc loco pro actu elicitò voluntatis. Queritur verò, virum in Angelo sit dilectio naturalis: ut distinguitur tum contra supernaturalem, tum etiam contra liberam, siue quo ad exercitium tantum, siue quo ad exercitium, & speciem actus. Quoniam verò 1. 2. præsertim quæst. 10. exposuimus, quo pacto actus voluntatis humanæ circa finem naturalis sit quoad speciem actus. Dictum præterea est, actum voluntatis circa ea, quæ sunt ad finem (qui electio dicitur) esse liberum quoad exercitium, & speciem actus: idemque dicendum est de actibus voluntatis Angelicæ, super sedendum duxi ab explanatione horum quorū articulorum. Ad vtrumque affirmantur est